

Driehoek ouders en kind heel houden

Omdat ik als indoloog thuis ben in het hindoeïsme, is mij gevraagd om vanuit een hindoe invalshoek te reflecteren op de casus 'Een familie niet op één lijn'. Zelf ben ik echter geen hindoe, vandaar dat ik de casus ook aan twee hindoes heb voorgelegd. Zij geven een verschillende reactie.

Attiy Ramdhani is hindoe geestelijk verzorger in het Haagse Parnassia-Bavoziekenhuis. Drs. Bikram Lalbahadoersing is leidinggevende van de hindoe-afdeling van de dienst geestelijke verzorging voor justitiële instellingen en wordt regelmatig uitgenodigd om ook in ziekenhuizen en andere gezondheidszorginstellingen zijn mening te geven. Omdat ik zelf 25 jaar dominee en daarmee tevens geestelijk verzorger ben geweest, geef ik eerst kort een eigen reactie.

Klein vraagteken

Deze reactie werd opgeroepen tijdens het voorbereidend gesprek met Lalbahadoersing. Het valt mij op dat het in de casus gaat over drie mensen: een dochter, een moeder en een vader. In de vragen daarna, met name in vraag 4 en 5, blijken de zorgverleners sterk gericht op wat het kind zelf wil en op het vermogen van het kind om zelf verantwoordelijkheid voor

haar leven te nemen. De dochter moet in hun ogen de kans krijgen haar eigen autonomie te ontwikkelen. Maar naar mijn mening gaat het niet alleen om de autonomie van het kind, maar ook om die van ieder van de ouders. Heeft de vader niet het recht het nu genoeg te vinden?

Bij die autonomie wil ik graag een vraagteken zetten. Jonge vrouwen van 17 jaar die met zulke verschrikkelijke ziekten kampen, doen bijna altijd, haast vanzelfsprekend, een beroep op hun ouders. Hoewel velen van hen een eigen leven willen leiden, gaan tallozen er tegelijkertijd van uit dat hun ouders een soort achterwacht voor hen blijven. Sterker nog, studenten studeren tegenwoordig meer dan vroeger vanuit hun ouderlijk huis. De ziekte waar het meisje in deze casus mee te maken krijgt, is voor deze jonge mensen zo diep ingrijpend dat zij in veel gevallen met de situatie totaal geen raad zullen weten en daarom blij zullen zijn als hun ouders hen hierin opvangen. Het is zeer de vraag of ▷

een streven naar autonomie in deze toestand zo belangrijk voor hen is. Het gevaar bestaat zelfs dat zij een geestelijk verzorger die sterk de nadruk legt op de autonomie van elk van de betrokkenen, ervaren als iemand die een wig tussen hen en hun ouders drijft op een moment dat zij daar helemaal geen behoefte aan hebben. Daarom doet de pastor er beter aan de driehoek van dochter, moeder en vader heel te houden en te kijken wat hij of zij voor die driehoek kan betekenen.

Ouders én kind

Attray Ramdhany begint met te stellen dat we hier te maken hebben met een casus waarin verschillende zorgvisies een rol spelen. Dat is de reden dat bij de zorgverleners de waarde van autonomie van de patiënt een issue is geworden. Maar die patiënt is opgegroeid in een systeem en heeft al een aantal jaren haar ziekte in hetzelfde systeem doorstaan. In feite is er sprake van een coöperatieve existentie gevuld door wat de cultuur, de onderlinge relaties en de beleving van afhankelijkheid van het kind aan waarden en inhoud inbrengen.

Omdat de verschillende zorgvisies verdeeldheid veroorzaken, kan een gesprek over de *dharma* hier een bijdrage leveren. *Dharma* is een begrip dat uit de hindoereligie afkomstig is en duidelijk maakt wat de relatie is van de mens met zijn Schepper, de schepping en de medewezens. Een gesprek over de *dharma*, in de vorm van ethische, morele en intuïtieve verkenningen, kan hier verbindingen leggen.

(Overigens legt Ramdhani niet uit hoe hij dit concreet invult.)

De rol van de ouders kan dezelfde blijven, want ze blijven de ouders en daarmee de eindverantwoordelijken. Maar hun beleving van de ziekte van hun kind wordt in hun bijzijn even apart gezet, zodat hun kind de kans krijgt om vanuit haar eigen beleving te praten over haar ziek zijn en haar eigen vooruitzichten. Op het moment dat de zorgverleners een apart gesprek hebben met de patiënte doorbreken ze het systeem van ervaring van ziekte en lijden en wordt het morele opvangsysteem bedreigd.

Breder familieverband

Lalbahadoersing wijst erop dat in het hindoeïsme de driehoek van dochter, vader en moeder, zeker in geval van zulke diep ingrijpende situaties, is ingebed in het nog grotere geheel van de familie. Dat betekent dat de problemen waartoe deze situaties leiden,

niet alleen tussen de ouders en het kind besproken worden, maar ook met andere familieleden. Veel

hindoefamilies hebben een eigen familie-*pandit*. Maar die familie-*pandit* is er vooral voor verantwoordelijk dat op belangrijke momenten van het leven en eventueel ook in levensbedreigende situaties de juiste rituelen worden verricht.

Als het gaat om ethische vraagstukken is er meestal een ander die in de familie op de voorgrond treedt, een oom of een tante die bekend staat omdat hij of zij zo goed de gedachten en de verhalen uit de hindoetraditie

***Ook 'lekendeskundige' uit de
hindoe-familie een plaats
geven bij de begeleiding***

kan uitleggen. We zouden hem of haar de ‘lekendeskundige’ kunnen noemen, leek, omdat hij of zij geen *pandit*, geen priester en geen geestelijke is, maar wel deskundig omdat hij of zij goed thuis is in de narratieve en filosofische inhoud van het hindoe-erfgoed. Het is deze figuur, een soort wijze, op wie de familieleden dikwijls een beroep doen, wanneer zij worden geconfronteerd met moeilijke situaties waarin zij behoefte hebben aan een goed doordacht ethisch advies.

Daarom doet de geestelijk verzorger, maar ook de instelling er goed aan om zich in de contacten met de ouders en het kind niet te concentreren op de autonomie van de drie betrokkenen, maar na te gaan of zij niet behoefte hebben aan een gesprek in een breder verband waarin ook deze lekendeskundige een rol kan spelen. De geestelijk verzorger kan hen uitnodigen voor een gesprek waarvoor zij ook een klein aantal familieleden mee mogen nemen.

Want wanneer de instelling of de geestelijk verzorger een goed contact krijgt met deze lekendeskundige, is het mogelijk om de problemen die er zijn vanuit de instelling, vanuit het kind en de ouders zo boven tafel te krijgen dat er adequate hulp geboden kan worden.

Daar komt bij dat deze benadering het mogelijk maakt om de vader, die zich te veel belast lijkt te voelen in de begeleiding van zijn dochter, een minder prominente rol te laten spelen door ook een of twee anderen uit de familie een plaats te geven in de begeleiding. <

*Freek (dr. F.L.) Bakker is docent interreligieuze dialoog, hindoeïsme en boeddhisme, religie en film aan het departement Filosofie en Religiewetenschap van de Universiteit Utrecht.
f.l.bakker51@online.nl*

